

УДК 373.2.015.31:7

ВПЛИВ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИХ ЗАСОБІВ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Черепаня Н.І., к. пед. н.,
доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти
Мукачівський державний університет

Станкович Я.В., студентка
Мукачівський державний університет

У статті висвітлено одну з актуальних проблем сучасності – питання розвитку особистості дитини дошкільного віку художньо-естетичними засобами. Автором розкрито суть поняття «мистецтво» та його функції. Проаналізовано значення художньої творчості у формуванні особистості дошкільника, здійснено аналіз найбільш ефективних художньо-естетичних засобів та їхнього впливу на розвиток виховання творчої особистості дошкільника.

Ключові слова: художньо-естетичне виховання, мистецтво, художня творчість, художньо-естетичні засоби, розвиток особистості дошкільника.

В статті освещена одна из актуальных проблем современности – вопрос развития личности ребенка дошкольного возраста художественно-эстетическими средствами. Автором раскрыта суть понятия «искусство» и его функции. Проанализировано значение художественного творчества в формировании личности дошкольника, осуществлен анализ наиболее эффективных художественно-эстетических средств и их влияния на развитие воспитания творческой личности дошкольника.

Ключевые слова: художественно-эстетическое воспитание, искусство, художественное творчество, художественно-эстетические средства, развитие личности дошкольника.

Cherepanya N.I., Stankovych Ya.V. THE INFLUENCE OF ARTISTIC AND AESTHETIC MEANS TO THE DEVELOPMENT OF PERSONALITY OF A PRESCHOOLER

The article deals with one of the topical problems of the present day, the issue of the development of the personality of the child of preschool age by artistic and aesthetic means.

The essence of the concept "art" and its functions has been discovered by the author. The significance of artistic creation in the formation of the personality of the preschool child has been analyzed, the analysis of the most effective artistic and aesthetic means and their influence on the development of the upbringing of the preschooler's creative personality has been carried out.

Key words: artistic and aesthetic education, art, artistic creativity, artistic and aesthetic means, preschooler's personality development.

Постановка проблеми. На протязі історичного розвитку людства мистецтво, зокрема художня творчість, посідало одне з провідних місць у системі формування особистості людини. Його розглядали як частину світу, як певний духовний засіб пізнання навколишньої дійсності. Власне, всім різновидам мистецтва надавали цілющого значення, вважали, що за його допомогою людина «очищає» своє тіло та душу. Мистецтво є носієм історії становлення та розвитку людства, воно містить моральні принципи, цінності, життєву мудрість багатьох поколінь, що передається наступним поколінням.

На сучасному етапі розвитку суспільства дитина стикається у процесі життєдіяльності з різноманітними чинниками, що здійснюють позитивний та негативний вплив на формування особистості. Залучення дітей до художньої діяльності, різноманітної гуртової роботи, створення аматорських теа-

трів, організація виставок, екскурсій тощо – все це сприяє розвитку загальної культури дошкільника, формує художньо-естетичний смак, розвиває емоційну сферу та комунікативні вміння. Завдяки художній самодіяльності створюється сприятливий мікроклімат для особистісного зростання дитини та формується активна позиція індивіда. Саме багатогранність мистецтва, невичерпність його можливостей відкриває новий шлях до генерації гармонійної, творчої особистості. Розкриття внутрішнього світу людини через її творчість виступає на сьогоднішній день основним пріоритетом, цілком змістом життя для багатьох людей.

У дослідженнях з психології та художньої творчості особистісні характеристики розглядаються як умова успішних занять мистецтвом, але недостатньо уваги приділяється впливу мистецтва на зміну особистісних характеристик. Тому на даному етапі актуальною проблемою художньо-ес-

тетичного виховання є дослідження психолого-педагогічних механізмів формування особистості художньо-естетичними засобами [2, с. 47].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання вивчення особливостей взаємозв'язку «особистість – мистецтво» зустрічається ще у філософських поглядах Платона. Вивченням даного питання займалися також Л.І. Божович, В. Соловйов, К. Тейлор, Л.С. Вигоцький. Роль художнього мистецтва в естетичному вихованні особистості висвітлено в роботах Б. Бриліна, В. Клименко, І. Климук, Л. Побережної, Л. Яковенко, Н. Фоломєєвої, О. Михайличенка, Т. Скорик та ін. Вплив художніх засобів на розвиток особистості та значущість мистецької діяльності для стимулювання її творчої активності розкрито в естетико-мистецтвознавчих дослідженнях В. Кандинського, Л. Левчук, М. Каган, М. Киященко, О. Оніщенко, Ю. Борєв та ін.

Постановка завдання. Мета статті – дослідження впливу художньо-естетичних засобів на розвиток та становлення особистості дошкільника.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобальні зміни в різних сферах життєдіяльності, динамічність і глибина перетворень навколишньої дійсності, розширення інформаційного простору впливають на зростання активності людини в усвідомленні особистісно значущих та світових процесах. Реальна ситуація існування людини в сучасному світі потребує його якісних змін. Тому актуальною є проблема розвитку творчих якостей особистості, формування креативності, виховання духовності, самореалізації та саморозвитку.

Вчені різних країн визнають, що художньо-естетична діяльність дитини позитивно впливає на розвиток інтелектуальних та творчих здібностей. Таким чином, залучення до мистецтва є потужним засобом впливу на становлення та розвиток особистості.

Художньо-естетичне виховання складається з трьох основних видів діяльності:

- знайомство з художнім твором;
- отримання мистецтвознавчих знань;
- художня творчість.

Спілкування з мистецтвом повинне приносити дитині величезну радість. Але власна його активність в області того або іншого виду мистецтва низька, тому в розвитку естетичних почуттів велика роль належить вихователю. Так, під час читання художніх творів, перегляду кінофільмів оцінка хлопців пов'язана головним чином з моральними рисами героїв. Очевидно, що естетична сторона твору мистецтва повинна особливо підкреслюватися вихователем,

батьками. Підготовка дітей до сприйняття і переживання прекрасного під час художньо-естетичних занять проходить у кілька етапів: від пасивного сприйняття окремих добутоків до активної емоційної реакції, і, нарешті, до власної діяльності, де діти можуть у своїх малюнках виявити естетичне відношення, що виникло під час сприйняття твору мистецтва [5, с. 13].

Таким чином, «однією з головних задач вихователя є виховання потреби в красивому, котра багато в чому визначає весь лад духовного життя дитини, його взаємини в колективі. Потреба в красивому затверджує моральну красу».

Розвиток почуттів старшого дошкільника є найважливішою умовою всебічного розвитку особистості, але «гармонійний розвиток особистості зовсім не означає, що в емоційному світі дитини панує спокій, що у дитячому садку чи в сім'ї в особистості не будуть виникати ніякі конфлікти, наприклад, конфлікт між прагненням до задоволення і почуттям боргу, між особистими прихильностями і суспільними вимогами, між особистою симпатією і почуттям справедливості і т.д. Погано, якщо такі конфлікти не будуть виникати у внутрішньому світі дитини й будуть проходити без боротьби, без внутрішніх протиріч».

Наявність таких протиріч та їхній продуктивний дозвіл вихователем чи батьками на користь розвитку позитивних почуттів і буде процесом формування почуттів як особистісних рис дітей, що властиве духовному виглядові людини.

Сучасне поняття «мистецтво» має декілька значень. По-перше, мистецтво – це майстерність, по-друге, – творчість за законами краси, по-третє, – це художня творчість. У цьому значенні мистецтво розуміють як частину духовного життя суспільства і форму суспільної свідомості.

Мистецтво є формою відображення культури, воно намагається відтворити ряд життєвих явищ, подій, історію суспільства. Тому мистецтво робить вплив не тільки на почуття індивіда, а й на його волю, сприйняття оточуючого світу. Мистецтво становить стрижень духовної культури, є колективною пам'яттю людства, яка здійснює зв'язок поколінь, різних народів та культур. Воно ціннісно орієнтує дитину в світі, розвиває у неї творчий дух, пробуджує в дитині творця [4, с. 148].

Ряд дослідників визначають різну кількість функцій мистецтва, але незалежно від кількості всі ці функції взаємопов'язані, доповнюють одна одну і становлять цілісне явище. Отже, мистецтво виконує такі функції:

– суспільно-перетворююча та компенсаторська, які проявляються як ідейно-естетичний вплив на людей;

– пізнавально-евристична функція розглядає мистецтво як знання та просвіту;

– художньо-концептуальна функція дозволяє побачити у художньому творінні уявлення митця про світ у цілому, людину та її місце у світі;

– функція передбачення має свій прояв у тому, що мистецтво здатне прогнозувати майбутнє, воно співвідноситься з людською інтуїцією, яка здійснює стрибок через розриви інформації, однак набагато важливішим є соціальні передбачення, прогнози щодо майбутнього людини та суспільства;

– інформативна та комунікативна функції полягають в тому, що твір мистецтва містить у собі певне повідомлення, інформацію, яка є доступна тільки певному колу людей;

– виховна функція дає змогу мистецтву впливати на склад думок та почуттів людини в цілому;

– сугестивна функція полягає в тому, що мистецтво здатне навіювати певний склад думок та почуттів;

– естетична функція сприяє формуванню естетичного смаку, здібностей, цінностей та потреб людини, мистецтво ціннісно орієнтує людину в світі, розвиває в неї творчий дух;

– гедоністична функція має прояв у тому, що мистецтво – сфера свободи й майстерності, які несуть насолоду [1, с. 126].

Багатоманітність видів мистецтва дає можливість естетично освоювати світ у всій його складності і багатстві. Немає головних і другорядних видів мистецтва, кожний з них має свої особливості та переваги, по-різному виражає сутність життя людини. Отже, вид мистецтва – це реальні форми художньо-творчої діяльності, що різняться способом втілення художнього змісту, специфікою творення художнього образу.

Через це мистецтво є найбільш ефективним засобом виховання творчої особистості, допомагає виявленню власного «я», емоційному розкріпаченню, дає можливість самостійної реалізації у процесі художньої діяльності.

На особливу роль мистецтва вказують не тільки теоретики художньо-естетичного виховання, але й американські діячі науки. К. Тейлор, який вивчав природу наукової творчості, пише: «Я вже неодноразово стверджував, що скоріше науці є чого повчитися у мистецтва, ніж навпаки <...>. Художнє виховання, можливо, більш цінне у вік науки, ніж це визнають. На відміну від виховання наукового, художнє виховання

завжди ставило заохочення і розвиток творчості одним із головних завдань» [5, с. 9].

Про необхідність художньо-естетичного виховання всіх дітей стверджують і сучасні наукові дослідження про роботу лівої та правої півкулі головного мозку і зв'язку однієї з них з емоційною, образною особливістю мислення, а іншої – з логіко-розумовою діяльністю.

Таким чином, наслідки спілкування людини з мистецтвом можна розглядати не тільки як джерело здібності сприймати і створювати прекрасне, а і як засіб розвитку універсальних творчих здібностей.

Доведено, що провідні фактори формування особистості становлять діяльність і спілкування. Тому на художньо-естетичний розвиток дошкільника має значний вплив спілкування дітей з мистецтвом, активізація й організація їхньої художньої діяльності. Вирішальну роль у цьому процесі має відігравати вихователь.

Художньо-естетична діяльність є важливим елементом педагогічного процесу. Через цю діяльність:

– здійснюється знайомство дитини з національними та світовими надбаннями культури, які знайшли своє відображення в різних видах мистецтва;

– розвиваються розумові здібності, їх інтелект;

– збагачується емоційна сфера і культура почуттів;

– формується система моральних цінностей;

– з'являються можливості вибору дитиною виду і жанру мистецтва для творчості;

– розвиваються художні смаки, здібності, естетичні переваги.

Художня діяльність є досить універсальною, тому що складається з органічно пов'язаних між собою видів діяльності в різних видах мистецтва: в літературі, музиці, образотворчому мистецтві.

У процесі здійснення художньо-творчої діяльності відбувається усвідомлення ставлення дитини до дійсності, своєї соціальної значущості, закріплюється впевненість у собі. Знання, навички, отримані в процесі художньої творчості дитина може перенести в трудову, навчальну, соціальні сфери, побут і спілкування, надати їм естетичного характеру.

Специфічну роль мистецтва у формуванні світогляду відзначив Л.С. Виготський. Він вважав, що за допомогою мистецтва особистісні сфери залучаються до процесу здійснення суспільних цілей і завдань. Мистецтво – своєрідна модель людської культури, концентрований ідеал епохи, тому залучення до мистецьких цінностей впливає

на розвиток потреби в активній діяльності за законами краси.

Цю потребу найбільш повно можна реалізувати в художньо-творчій діяльності, яка припускає розвиток активності, самостійності мислення, уяви, виховання емоційної і вольової сфер у процесі спілкування з мистецтвом. Отримання знань, умінь і навичок у сфері художньої діяльності здійснюється з урахуванням у дітей потреби і прояву здібностей самостійно вирішувати творчі завдання, що активізує розвиток креативності [1, с. 72].

Висновки з проведеного дослідження. Спираючись на вищезазначені факти, можна дійти висновку, що залучення дітей до мистецтва в різних формах, у тому числі до художньо-творчої діяльності:

- розвиває креативність як універсальну загальну здібність до творчості, яка необхідна в будь-якій продуктивній діяльності;

- розуміє сутність процесу створення витвору мистецтва, здійснюється пізнання його глибинних ідей, адекватне сприйняття;

- поглиблює вивчення програмного матеріалу предметів естетичного циклу;

- підвищує рівень духовної культури;

- вдосконалює морально-естетичні якості особистості;

- ефективніше здійснює процес саморозвитку, самовиховання та самоактуалізації особистості.

Отже, залучення дітей до мистецтва буде стимулювати розвиток усіх здібностей, тому що воно, з одного боку, є засобом активізації універсальних здібностей, а з іншого – це специфічна форма пізнання дійсності, невід'ємна частина художньої культури та розвитку особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Біла І.М. Психологія дитячої творчості / І.М. Біла. – К. : Фенікс, 2014. – 200 с.
2. Збірник законодавчих і нормативних актів про дошкільну освіту / упоряд. К.Л. Крутії, Н.В. Маковецька. – Запоріжжя, 1999. – 67 с.
3. Семенов О.С. Формуємо творчо спрямовану особистість: перші кроки : [навч. посіб.] / О.С. Семенов. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2016. – 156 с.
4. Платонов К.К. Проблемы способностей / К.К. Платонов. – М. : Наука, 1972. – 321 с.
5. Флерина Е.А. Основные принципы художественного воспитания детей / Е.А. Флерина // Дошкольное воспитание. – 2009. – № 7. – С. 8–13.